

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Manuale Parochorum, De Plerisque Functionibus, & Obligationibus, ad Parochias, Parochos & Parochianos attinentibus

Engel, Ludwig

Salisburgi

§. 1. De Sponsalibus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40922

De Sponsalibus.

SECTIO I. PRÆLIMINARIS.

De Differentia inter Sponsalia, Matrimonium, Conjugium, & Nuptias.

SUMMARIÆ.

1. *Quid & quotuplex sint sponsalia?*
2. *Disputatio de quibusdam verbis contrahentium an importent sponsalia vel Matrimonium hodie inutilis.*
3. *Matrimonium quid & quotuplex?*
4. *Quid Matrimonium legitimum?*
5. *Quid ratum?*
6. *Quid consummatum?*
7. *Quid sit conjugium?*
8. *Quid nuptia?*

Hæc nomina in jure nostro aliquando promiscuè sumuntur, & tamen in proprijs terminis inter se differunt.

Igitur SPONSALIA à spondendo seu promittendo dicta sunt, & alia sponsalia *de futuro*, alia *de presenti* nuncupantur. Sponsalia *de futuro* sunt promissio futuri matrimonij, quæ fit per verba futuri temporis, ut: ducam te in uxorem: Sponsalia verò *de presenti* sunt, ipse contractus matrimonialis per verba presentis temporis initus, ut: accipio te in meam uxorem, quibus verbis implicite mutua cohabitatio,

tatio, amor conjugalis, & traditio corporum spondetur, ac idcirco sponsalia appellantur.

2 Fuit quidem olim de quibusdam verbis disputatio, an importarent consensum de presenti, vel de futuro, ut si dictum erat; *volo te habere in uxorem*, cujus controversiæ decisio principaliter ex circumstantiis & mente contrahentium desumebatur, an scilicet voluerint sponsalia vel matrimonium contrahere; Sed hodie, quando post Concilium Tridentinum *sess. 24. de Reformatione cap. 1.* Nullum Matrimonium sine Parocho & testibus contrahi potest, atque ex generali Ecclesiæ rita in ipso templo ambo contrahentes idem conveniunt, ut non sponsalia de futuro, sed ipsum matrimonium per verba categorica interrogante Parocho contrahant, vix amplius controversiæ hujus videtur esse utilitas.

3 MATRIMONIUM definitur in §. 1. *insti. de patria potest.* quod sit legitima viri & mulieris conjunctio individuum vitæ societatem continens. Dividitur in Matrimonium *legitimum, ratum, & consummatum.* *Legitimum* quamvis omne matrimonium dici possit, quod à jure improbatum non est, in specie tamen illud dicitur, † quod inter infideles contrahitur, & in solo legitimo ac naturali consensu consistit, nec Ecclesiæ ratificationem habet, nec Sacramentum est. *Ratum* illud propriè appellatur, quod per verba de presenti contractum ab Ecclesiæ approbatum est, & rationem Sacramenti

mentis habet, cui tamen necdum accessit carnalis copula, de quo matrimonio accipienda est regula *l. nuptias* 31. *ff. de ritu nuptiarum*. quod *nuptias non concubitus, sed consensus faciat*. Consummatum denique illud vocatur, quod per concubitum & carnalem copulam precedente legitimo consensu de presenti completum & consummatum est. Notanter dico debere consensum legitimum seu matrimonium ratum precedere, nam si copula habeatur ante contractum matrimonialem, ex ea non induetur matrimonij consummatio, quia quod non est, consummari non potest, sed ante contractum matrimonialem non est matrimonium, ergo &c. Erit proinde talis copula merè fornicaria, nec indissolubilitatem aliosque effectus matrimonij consummati (de quibus *in tit. de conversione conjugatorum*) operabitur.

CONIUGIUM, autem dicitur à conjunctione; & omne quidem matrimonium conjugium dici potest, non tamen vice versà omne conjugium matrimonium, si in rigore loquamur, nam matrimonium à præcipuo fine, qui est prolis generatio, nomen accepit, mulier nubit ut fiat mater, inquit *Gloss. in §. i. insti. de patria potest.* quare si senes, qui extra spem prolis sunt, nuptias contrahant, talis contractus conjugium potius, quàm matrimonium appellabitur.

NUPTIÆ demùm inde dictæ sunt, quod olim puellæ pudoris gratiâ se obrunderent, seu
faciem

faciem velarent, dum viris dabantur *c. nec illud.*
30. q. 5. Inde licet nuptiæ & matrimonium in
 jure plerumque confundantur, *ut tor. tit. ff. de*
usu nuptiarum. tamen etiam hodie nuptiarum no-
 mine propriè illa sollemnitas, & pompa externa
 magis, quam contractus ipse matrimonialis in-
 telligitur, quo sensu tempore Adventûs &
 Quadragesimæ nuptiæ prohibentur, id est,
 pompa nuptialis, non verò ipse matrimonialis
 contractus, si absque sollemnitate privatim ex
 causa instituat, *c. 3. de feriis.*

SECTIO II.

Quomodo contrahantur Sponsalia de
 futuro?

SUMMARIUM.

1. Definitio Sponsalium.
2. Ad contrahenda requiritur mutuus consensus sal-
 tem implicitus.
3. Promissio gratuita non constituit sponsalia.
4. Sponsalia inter absentes contrahi possunt per lit-
 teras vel Procuratorem.
5. Procurator ad Sponsalia & Procurator ad alia
 negotia per tria differunt.
6. Parochus & testes non sunt de substantia sed de
 probatione Sponsalium.
7. De Arrhis vel pœna an Sponsalibus addi pos-
 sint.
8. Circumstantia indicant, quando sola taciturni-
 tas vel simplex acceptatio constituat Sponsalia.
9. Simplex promissio ante revocationem semper
 valet.

10. Promittens matrimonium amicis Tutia habentibus mandatum obligatur, sin minus non obligatur.
11. Verba: nullam aliam ducam nisi te, quid faciant?
12. Partem resilientem potest compellere Ecclesia.
13. Virginem fidei promissione seducens tenetur eam ducere.
14. Notabiliter eminentioris status fidei (secus est, si verè & scienter) promittens potest se redimere pecuniaria compensatione.

Jurisconsultus in L. 1. ff. de sponsalibus. definit sponsalia, quod fiat: mentio & repromissio futurarum nuptiarum, idem pro certo tenendum est:

Ad sponsalia constituenda necessario requiri, mutuum & reciprocum consensum, viri & feminae super futuris nuptijs, nec sufficere, si tantum pars promittat, sine repromissione saltem implicita alterius, nec ex promissione unius alteri quæri obligationem, nisi & ipsa promiserit, quia promittens non censetur se aliter obligare, quàm secundum naturam sponsalium, & sub tacita conditione, si etiam altera pars promittat.

Potest quidem aliquando fieri promissio ab una parte alteri merè gratuita, & sine conditione repromissionis, ut si dives aliquis feminae sibi in gravi morbo fideliter servientis pro remuneratione promittat matrimonium, cum utique in ipsius sit potestate, vel simpliciter vel sub conditione se obligare, dummodo constet

Ita de hac sua voluntate & femina non re-
nuat, sed saltem tacendo acceptet talem pro-
missionem. Interim tamen ista promissio gra-
uita non habebit vim & effectum Sponsalium,
unde si femina ex sua parte etiam post accepta-
tam promissionem nolit contrahere matrimo-
nium, ad id compelli non poterit, quia tantum
habuit virum sibi obligatum, ipsa verò ex de-
fectu repromissionis obligata non fuit, sicut si
donationem aliquam merè gratuitam acceptas-
set. Item ex tali promissione non nascitur
impedimentum *publicæ honestatis*, sicut ex
Sponsalibus, quo minus mortuâ feminâ, cui
promissio facta est, soror ejus à viro promit-
tente in uxorem, vel e contra mortuo viro ejus
frater à femina in matrimonium accipi possit.

4 Certum est II. Sponsalia non tantum inter
presentes, sed etiam absentes contrahi posse,
scilicet per litteras vel Procuratorem. Nam ad
Sponsalia non requiritur simultaneus formaliter
consensus, sed sufficit, si is qui prior consentit,
in hac sua voluntate perseveret, usque dum et-
iam altera pars vicissim consentiat, prout id
universum in alijs quoque contractibus ut em-
ptione, locatione &c. procedit & textus sunt in
L. ult. ff. de contrahenda empt. c. final. de Procure.
5 in 6. † Verum Procurator, qui ad Sponsalia vel
matrimonium contrahendum, & ille, qui ad al-
ios contractus in eundem destinantur, in tribus
notabiliter differunt. Primò, ut Procurator
ex alijs contractibus dominum obligare possit,
fuit

sufficit, si generalè mandatū habeat, omnia lo-
 co domini peragendi, vel Procurator *cum libera*
administratione constitutus sit *L. Procurator*
§ 8. & seq. ff. de Procurator. Sed sponsalia vel
 matrimonium Procurator aliter contrahere
 non poterit, quā si hoc ei nominatim & *in*
specie mandatū sit, *dict. c. ult. de Procurat.*
in 6. II. Procurator ad alia negotia constitu-
 tus ea per se tractare non tenetur, sed potest al-
 lium substituere, non verò procurator ad
 sponsalia vel matrimonium contrahendum,
 cum enim causa matrimonialis maximi sit præ-
 judicij, ad hanc tractandam persone industria
 electa censetur, & consequenter sine voluntate
 principalis alteri committi non poterit. Quod
 tamen etiam ad alia negotia valde ardua pro-
 pter eandem rationem præjudicij extendit Me-
 nochius *de præsumptionibus lib. 2. præsumptione*
§ 8. Tertiò demùm in alijs causis, si principalis
 mandatū Procuratoris revocet in ejus absentia,
 Procurator adhuc validè procedet, usque dum
 sibi de ista revocatione innotescat, *Clement. un.*
de renuntiatione L. Si mandatū 17. ff. mandati.
 At verò Procurator sponsalium vel matrimonij
 etiam in absentia revocari potest, ita, ut si do-
 minus interim pœniteat, & coram alijs prote-
 stetur, se nolle consentire in actum à Procura-
 tore gerendum, Procurator invalidè contrahat,
 licet hujus revocationis ignarus sit, quod pro
 majori matrimonij libertate ita constitutum est
in dict. c. ultimo de Procurat. in 6.

Cer-

6 Certum est III. Ad sponsalia de futuro præter consensum mutuum nullam aliam solennitatem requiri adeoque, etiam sine Parocho & testibus inita valere. Imò in sponsalibus Parochus non facillè interesse deberet, ne in ipsius præsentia partes non tantùm sponsalia, sed ipsum etiam matrimonium cum aliorum præiudicio contrahant, nam in præsentia parochi & testium etiam extra Ecclesiam & Parocho invito matrimonium contrahi posse suo loco dicemus. Interim ad futuram probationem, si fortè alterutra pars sponsalia negare vellet, utique consultum erit, vel testes adhibere, vel Scripturam de super conficere.

7 Certum est IV. Ad libertatem matrimonij retinendam in iure statutum esse, ut sponsalibus pœna non adjiciatur, adeoque non valere tale pactum: Si mihi non nupseris, in pœnam centum sibenos dabis *c. gemma, 29. hinc* *tit. L. Tutia ff. de verborum obligationibus L. ult. Cod. de sponsalibus.* Sed non minùs certum est, in contractibus sponsalium *arrhas* intervenire posse, scilicet annulum, pecuniam, vel aliquid simile, ita ut si ille, qui *arrhas* dedit, contractum non servet, *arrhas* amittat, si verò alter, qui accepit, resiliat, duplicatas reddere teneatur, *L. arrhis & L. finali Cod. de sponsalibus.* Cum autem inter pœnam & *arrhas* nulla in effectu videatur esse differentia, nisi quod pœna tantùm promittatur, *arrhæ* verò insuper tradantur, ideò in ratione differentiæ inter utramque assignat-

assignanda omnes DD. laborant, & cum *Glos. in dict. c. gemma. Sanch. lib. 1. de matrim. disp. 35. n. 2. in fine, Laym. de sponsalibus c. 1. n. 8.* existimant præter auctoritatem legis viz posse aliam convincentem rationem assignari, & ideo respondendum esse ex *L. non omnium ff. de legibus. quod non omnium, que a majoribus nostris constituta sunt, ratio reddi possit.* Verùm ut declinemus miserum refugium *dict. L. non omnium ego* soleo hanc interpretationem adhibere, videlicet, quòd non sit in obligatione circa sponsalia inter *pœnam & arrhas* differentia. sicut enim *arrha* non perduntur nec duplicatæ restituntur, si justa causa subsit non servandi contractum, & gr. propter hæresim, aut fornicationem alterius ex desponsatis *dict. L. ult. Cod. de sponsalibus.* ita etiam non obligat *pœna*, si ex justa causa à contractu discedatur. Et econtra sicut *arrha* debentur, si violatio pacti fiat, absq; justa causa, ita etiam *pœna*; quòd posterius, quamvis non omnes admittant, putantes nullo casu stipulationem *pœna* valer e, licet ex injusta causa contractus violetur. Nihilominus contrarium probabilius defenditur, cum ipso *Laym. dict. n. 8.* quia *pœna* adjectio tantum prohibita est, ne libertas matrimonij impediatur, at verò si *pœna* tantum habeat istum sensum, ut solvi debeat, si absque justa causa contractus non servetur, nihil continet contra libertatem matrimonij, cum etiam sine *pœna* non liceat recedere à contractu, nisi ex causa rationabili.

MAN. PAROCH.

S

&

& à legibus approbatâ. Porro circa ista, quæ hæcenus tanquàm *verba* præmisimus, aliquæ controversiæ occurrunt, nam,

- 8 *Dubitatnr I.* Cùm ad principium hujus sect. dictum sit, in sponsalibus non sufficere promissionem unius, sed necessariam esse repromissionem alterius saltem implicitam, quænam sit talis implicita repromissio, an scilicet inducatur per solam taciturnitatem ejus, cui promissio facta est, an per expressam verbalem acceptationem promissionis, an per gratiarum actionem, an per manûs porrectionem, vel annuli acceptationem? *R. I.* Cum in dubio potius liberatio, quàm obligatio inducenda sit *L. Arianus ff. de verb. oblig.* ideo ex solâ taciturnitate ejus, cui facta est promissio, ordinariè non consistit sponsalia, nisi de mente tacentis ex circumstantiis aliud colligi possit. nam licet sit Regula 43 juris in 6. *Qui tacet, consentire videtur*, tamen statim subsequitur altera, *is qui tacet, non utique fatetur, sed nec negare videtur*. Quare dicendum est, cum communiori Interpretum sententiâ, quòd consensus ex taciturnitate non sit verus & naturalis, sed tantùm præsumptus ex circumstantiis & modo agendi, quæ præsumptio in primis admittit probationem in contrarium, & deinde non habet locum in causis magni momenti, quia tacens videtur quidem consentire in sui favorem, non verò in magnum sui præjudicium, præsertim in causis matrimonij, cum jura non soleant facile libertatem

tatem matrimonialem impedire. Hinc re-
 sponderi potest brevius, quod tacens videatur
 consentire, in quantum est sibi favorabile, ut
 scilicet adhuc melius deliberare, & demum vel
 promittere vel abnegare possit, non verò ut
 mox se vicissim obligare & repromittere in-
 telligatur. *Gutierrez de matrimo. c. 3. num. 1. §*
2. R. 2. quod de taciturnitate diximus,
 idem etiam probabiliter extendi posse ad sim-
 plicem acceptationem, vel gratiarum actio-
 nem, ut scilicet tantum in sui favorem & ad ul-
 teriorem deliberationem censeatur alter acce-
 ptasse, vel gratias egisse, eo quod ob favorem
 Libertatis matrimonialis in dubio non sit faci-
 le obligatio in ducenda, ut dictum, & docet
Sancho de matrim. lib. 1. disp. 3. num. 3. § 5. In-
 terim hic præcipue ad circumstantias attenden-
 dum erit, nam si actum fuerit de sponsalibus hic
 & nunc contrahendis, v. g. in præsentia ami-
 corum, nec altera pars petierit ulteriorem dila-
 tionem vel alia verba aut signa dederit, ex qui-
 bus intentio contrahendi sponsalia declarari
 potuit, tunc etiam sola acceptatio absque ex-
 pressâ repromissione sufficit. Ratio est, quia
 promissio non potest aliter acceptari, quam
 quatenus facta est, sed præcisè facta est, cum
 hæc intentione hic & nunc contrahendi spon-
 salla, ergo hoc & non alio modo potuit accepta-
 ri. *Rosella & Sylvester in suis summis verbo Spon-*
salia num. 1. R. 3. Si tractatus de sponsali-
 bus vel matrimonio præcesserit, & mulier ma-

num porrexit, annulum vel alia dona accesserit, censentur esse contracta, quia non tantum verbis sed etiam signis juxta communem hominum intellectum consensum aut promissionem importantibus sponsalia, sicut & alij contractus celebrari possunt, alias muti similes contractus inire non valerent. Deinde tacens censetur consentire etiam in sui praejudicium & obligationem, quando praeter taciturnitatem alius actus positivus concurrat, ut notat Pandor. *in c. cum virum. de Regularibus num. 3.* Sed haec ita, si tractatus de sponsalibus praecesserit, nam caeteroquin sola manus porrectio, vel annuli aut alterius rei donatio non est sufficiens signum, ex quo sponsalia convincantur, quia possunt haec & similia meræ affectionis causâ fieri *Sanchi lib. 1. disput. 22.*

9 *Dubitatur II.* An is, qui promissionem matrimonij alteri fecit, possit hanc promissionem revocare, antequam altera pars acceptet, vel repromittat? *ut. cum Gutierrez dicto c. 3. num. 6.* omnem promissionem matrimonij regulariter & in dubio (aliud est, si expressè de promissione merè gratuitâ constet, de qua superius sub certo r. diximus) censeri respectivam, atque habere in se tacitam conditionem, si pars altera statim repromiserit, quare si haec repromissio secuta non fuerit, licet fortè simplex acceptatio intervenerit, tunc deficiente conditione cessabit etiam obligatio ex parte promittentis, ac consequenter nihil impediet,

quo minus revocari possit, si tamen promittens expressè non revocaverit, cenlebitur adhuc in suâ voluntate & promissione persistere, ac alteri moram deliberandi concedere.

Accedit quod promissio unius partis sit mera pollicitatio, (est enim pollicitatio solius offerentis promissio) de cujus natura est, ut ante acceptationem partis alterius liberè revocari possit, ut *100 tit. ff. de pollicit.* traditur.

Nec obstat, quod de jure Canonico *in c. 1. § 3. de pactis*, omne promissum jubeatur impleri, ex quo textu quidam concludunt, pollicitationem de jure Canonico revocari non posse, non obstat, inquam, quia textus accipiendus est, de promissione acceptatâ, quæ fit purè, non verò de simplici pollicitatione, aut illâ promissione, quæ fit sub tacitâ repromissionis conditione.

Dubatur III. An statim irrevocabiliter obligetur, qui v. g. coram amicis vel consanguineis Titia ipsâ absente se resolvit, quod velit cum eâ matrimonium inire? *R.* Non esse imprimis dubitandum, si dicti amici vel consanguinei mandatum habuerint à Titia, ut suo nomine contraherent sponsalia, promittentem irrevocabiliter obligari, quia nihil interest, an quis cum principali vel ejus Procuratore contrahat, at verò si consanguinei ignorante Titia ejus nomine contraxerint, putò promissionem non obligare, tanquàm sponsalia vel pactum irrevocabile, sed tantùm ut pollicitationem absentis factam, quæ ante principalis personæ

sonæ acceptationem adhuc revocari potest, quia de jure civili certum est, & de canonico non reperitur contrarium statutum, quod stipulatio in favorem tertij facta non valeat, stipulationes enim ad hoc inventæ sunt, ait Imperator *in S. alteri. de inutil. stipulat.* ut unusquisque sibi acquirat, quod suâ interest. Ulterius etiam illud hic addo, quod, licet promittens mandaverit consanguineis, ut promissionem suam absenti Titia insinuent, ejusque consensum desuper requirant, nihilominus antequam Titia repromiserit, promissio ex parte promittentis validè revocetur, quia consanguinei in hoc casu non sunt plus, quàm procuratores ad contrahendum cum Titia destinati, Procuratorem verò in causâ matrimonij etiam in absentia revocari posse, jam superius *ex c. ultimo. de Procuratoribus in 6.* notavimus.

11 *Dubitatur IV.* An sponsalia contracta intelligantur si quis per verba negativa ita dixerit: *nullam aliam ducam nisi te?* Affirmat Menoch. *de presumption. lib. 3. presump. 3. num. 8.* cum Abbate & alijs, quasi prædicta verba simpliciter habeant hunc sensum: *Te ducam in uxorem,* eo quod particula *nisi,* quando sequitur negationem, importet affirmationem, ut cum Judæi dixerunt. *Non habemus Regem nisi Casarem,* sensus erat, *Casar est noster Rex.* Verum ego in dubio, quando agitur de valore sponsalium (scilicet, quando agitur de valore matrimonij jam contracti, pro quo in dubio magis respondendum est,

est, ut evitetur scandalum separationis post
 diurnam cohabitationem *c. ultimo de senten-
 tia & re judicata*) plerumque soleo pro favore
 libertatis matrimonialis inclinare, tum quod
 in dubio non sit facile inducenda obligatio
dict. L. Arianus tum quod matrimonia coacta
 soleant difficiles exitus habere *c. requisivit. 17.
 de sponsalibus & matrimoniis*. Unde ad nostrum
 propositum existimo dicta verba & particu-
 lam *nisi in pactis & promissionibus habere sen-
 sum conditionatum in hunc modum: si ali-
 quam ducturus sem, tunc te ducam, & non aliam,*
 quemadmodum si dicam; *nulli domum vendam
 nisi tibi* interim non statim inferitur, quod ve-
 lim hic & nunc matrimonium contrahere, &
 promittere, vel domum vendere, cum possim
 ab omni venditione vel matrimonio abstinere;
 optimus textus in *L. si sterilis, §. si tibi ff. de adio-
 nibus empti*. nisi tamen ex adjunctis circum-
 stantijs alia posset colligi intentio promitten-
 tis, quod revera voluntas ejus fuerit, sponsalia
 contrahere, cum non intentio verbis, sed ver-
 ba intentioni accommodari debeant, *c. secun-
 do. 41. de appellat. Covarru. de matrimo. p. 2. c. 4.
 num. 3.*

*Dubitatur V. An sponsalibus validè con-
 tractis, si altera pars nolit contractum serva-
 re debeat à judice Ecclesiastico compelli? Ra-
 tionem dubitandi facit dict. c. requisivit de spon-
 salibus & matrimoniis. ubi Pontifex eam que
 jurata etiam sponsalia contraxit. & nubere*

recusavit, monendam potius ait, quam cogendam, cum coactiones difficiles, sæpe soleant exitus habere. R. Juri conforme & in praxi ubique receptum esse, ut pars illa, quæ absque causâ legitimâ à spõsalibus resilit, per censuras ecclesiasticas excommunicationem, aliâque opportuna remedia ad contrahendum matrimonium cogatur, idque probatur ex *c. ex litteris 10. de sponsalib. & matrim. & ex c. 1. de pã. etis.* aliâs haud dubiè frustra longus & partibus valdè dispendiosus processus in judiciis super contractis sponsalibus admitteretur. Textum verò in *dict. c. requisivit* DD. communiter interpretantur, si tanta sit animorum aversio inter ipsos desponsatos, ut iudex periculosum matrimonium prudenter timere possit, & pars malit censuras & omnia perferre, quàm matrimonium contrahere, tunc enim præstat minus malum violatæ promissionis permittere, ut majus malum coacti matrimonij evitetur. *Laym. de sponsalibus c. 1. num 4.*

- 13 *Dubatur VI.* An is, qui ficto animo feminae promisit matrimonium, tantum ut ad peccatum induceret, teneatur eam in uxorem habere, si non ob consensum, saltem ad compensationem fraudis & corruptionis? R. Si quis sub fictâ promissione matrimonij corrumpit virginem, ex communiori DD. sententiâ, quam allegat & sequitur Sanch, dicto loco *disput. 10. num. 3.* tenebitur eam ducere etiam in conscientiâ, nec sufficiet, illatam injuriam

pecu.

pecuniâ compensare, nisi fœmina ultroneè ac-
ceptare velit. Hæc conclusio probatur textu
& ratione. Textu quidem ex c. 1. de adulteriis
& supro. quod desumptum est ex lib. Exodi. c.
22. ubi hæc verba leguntur: *Siquis seduxerit*
virginem, dormieritque cum eâ, dotabitur eam, & ha-
bebit uxorem. Ratione verò probatur, quia ju-
stitia commutativa non tantùm petit reddi æ-
quale, sed ut idem reddatur ex justitiâ debi-
tum, ut si quis equum furatus sit, non sufficit
reddere pecuniam, cum aliud pro alio invito
creditori reddi non possit L. 2. §. 1. ff. de rebus
creditis, sed hic ex justitiâ tenebatur habere
consensum in matrimonium, quando altera
pars vicissim verè consensit, & insuper corpus
suum tradidit, ergo cum possit restituere ad-
hibendo dictum consensum, tenebitur ad id,
& non satisfaciet præstando aliud.

Porro, quia hæc ratio non tantùm in vir-
gine, sed generaliter de quâvis fœminâ etiam
corruptâ probare videtur, ideo non pauci exi-
stimant, idem juris etiam in corruptâ proce-
dere, alij tamen satis probabiliter ajunt in cor-
ruptâ sufficere, si injuria illata pecuniâ arbitrio
prudens viri taxandâ compensetur, eo quod
ducere corruptam, ubi nulla vera promissio
præcesserit, non sit æqualis compensatio co-
pulae cum illâ habitæ sed aliquid notabiliter
excessivum. nisi tamen esset vidua bonæ fa-
mæ, infamiamque ex copulâ contraheret, ob
quam aliud facile invenire non posset, tunc

S s

enim

enim prior sententia valdè probabilis tene-
da foret, quia damnum illatum non posset al-
lio modo ad æqualitatem reduci, quàm per
matrimonium. In dubio autem puella virgo
præsumitur, sicut virgo nascitur, & neganti
puellam virginem fuisse incumbit onus pro-
bandi *Panorm. & Barbos. in dicto c. 1. de adul-
teriis.*

44 *Dubitatur VIII.* An si fidè promittens sit
in multò digniori conditione & statu confi-
ratus, quam virgo decepta, teneatur eam du-
cere, vel possit compensationem pecuniariam
facere, & dotem constituere? Valdè proba-
bilis est sententia, sufficere pecuniariam com-
pensationem, quia promittens non tenetur
eam ducere ratione promissionis, quæ ex sup-
posito tantùm fuit ficta, & invalida: nec etiam
ratione justitiæ, cum justitia non obliget ad
restituendum plus, quàm damnum æstima-
tur, sed damnum corruptionis non æstimatur
tanti, quanti, si vir debeat ducere suo statu
notabiliter indignam, ergo &c. Notantè au-
tem loquor de fictâ promissione, nam si quis
verè & scienter promiserit matrimonium fer-
mine minus dignæ, maximè accedente deflor-
atione, tenebitur eam ducere, si aliud grave
scandalum vel damnum inde non oriatur,
cum enim sit Dominus rei suæ, & sciverit
conditionem alterius, censebitur voluisse libe-
rè cedere juri suo, & nihil de excessu suæ con-
ditionis prætere. Videatur *Sanch. dist. de*

sp. 10 & diff. 14. Demum in foro externo non creditur dicenti, se ficto tantum animo promississe matrimonium, quia interna intentio ex actu externo praesumitur. *L. 1. Cod. ad legem Corneliam de Sicariis & l. 5. Cod. de injuriis.* nisi alia indicia pro se allegare possit, v.g. quod prius hunc fictum animum coram amicis declaraverit, ita ut his ac alijs similibus indicijs concurrentibus in supplementum ulterioris probationis iuramentum praestare valeat.

SECTIO III.

Quibus modis dissolvantur
Sponsalia?

SUMMARI.

1. Sponsalia dissolvuntur mutuo consensu.
2. Etiam iurata.
3. Sponsalia de futura qualiacunque solvuntur per sponsalia de presenti.
4. Matrimonium contra interdictum Ecclesiae vel Episcopi contractum est quidem illicitum, sed non invalidum.
5. Sponsalia simplicia de futuro non solvuntur per alia sponsalia de futuro etiam iurata &c.
6. Sponsalia semiplena impedimenti probatione solvuntur, sed matrimonium tantum plene.
7. Sponsalia per ingressum religionis quoad partem remanentem in saeculo solvuntur.
8. At non etiam per susceptionem ordinum clericalium.

- calium, aut votum simplex castitatis, licet
 solvantur per votum ingrediendi religionem.
9. Solvuntur elapso termino praefixo nuptus.
10. Quando & quamdiu pars absens expectanda?
11. Solvuntur superveniente notabili mutatione ex
 parte non mutata.
12. Quando iudicis Ecclesiastici sententia sit ne-
 cessaria?

13. Resolvuntur breviter argumenta contraria.

Varij modi sunt dissolvendi sponsalia, quos per
 ordinem referemus, singulis etiam suas con-
 troverfas quaestiones adiungentes, itaque.

1. Solvuntur I. mutuo & unanimi dissensu c. 2.
De sponsalib. & matrim. quod enim solo con-
 sensu contractum est, contrario dissensu iterum
 dissolvi potest, cum nihil tam naturale sit,
 quam unumquodque eo modo dissolvi, quo con-
 ligatum est. *L. nihil 25. de regulis iuris.*

2. De sponsalibus iuratis dubitant aliqui, an
 mutuo dissensu dissolvi possint, id enim negare
 videtur, *Gloss. in dict. c. 2. in verbo inducendi*
de sponsalib. & matrim. argumento *c. ex litteris eod.*
tit. Verius tamen est idem in iuratis sponsali-
 bus procedere, quia iuramentum in favorem
 hominis factum ab homine remitti potest, nec
 à Deo aliter acceptatur, quam quatenus ab ho-
 mine, in eius gratiam factum est, *Barbos in dict.*
c. 2. num 6. Nec obstat *c. ex litteris de sponsal. &*
matrim. quia non loquitur de dissensu mutuo,
 sed tantum de dissensu unius partis altera par-
 te invita ac repugnante.

Dicit

Dices, si sponsalia etiam jurata mutuo dis-
sensu liberè dissolvi possunt, quare ergo Pontifex
in dict. c. 2. jubet, desponsatos moneri, & in-
duci, ut sibi fidem præstitam servant, & tantùm
ob metum majoris mali dissolutionem conce-
dit? Responderi potest cum Innoc. & Panorm.
Pontificem hoc statuisse ad tollendum scandala-
rum plebeiorum, qui fortè possent existimare
per talem recessum à sponsalibus juramentum
violari, & perjurium committi.

Secundò sponsalia, de futuro etiam quibus
copula carnalis accessit, solvuntur per sponsa-
lia de præsentì siue matrimonium cum alia per-
sona contractum tanquam per vinculum for-
tius, & quod rationem Sacramenti habet, *c. sicut*
20. de sponsal. & matrim. sicut de jure civili re
duobus vendita præfertur is, cui insuper tradi-
ta est, *L. quibus Cod. de rei vindicatione*. Interim
hoc licitè & absque injustitiæ peccato fieri non
potest, & prior sponsa derelicta sponsum cum
alia persona nuptias contrahentem ad interesse
& compensationem ob violatam fidem utique
convenire poterit: nam feminae plerumque
difficiliùs nubunt, si jam semel cum alio spon-
salia, & ita nimiam familiaritatem habuerint.
Item si propter aliquod impedimentum diri-
mens irritum esset matrimonium, obligarent
adhuc priora sponsalia, quia non præstat impe-
dimentum, quod de jure non sortitur effectum,
c. non præstat de regulis juris in 6. Notanter autem
dico per sponsalia de præsentì solvi sponsalia
de

de futuro, nam alia sponsalia de futuro stanti-
bus primis non tantum illicita sunt, sed etiam
invalida. *c. sicut. 22. Et ibi Glos. Et DD. de sponsa-
libus Et matrimon.*

Quid si contra expressam prohibitionem E-
piscopi vel Ecclesie matrimonium contractum
sit? an validum erit? Ratio dubitandi desu-
mitur, *ex c. 2. de desponsa. duorum.* ubi dicitur, *no-
cepisti illam uxorem quam alter sibi desponsavit, di-
mitte illam, quia nunquam potest tibi fieri legitima.*
Item *ex c. penult. eod. tit.* ubi Episcopo datur
potestas irritandi matrimonium contra inter-
dictum Ecclesie celebratum. Nihilominus in-
dubitatem tenendum est, tale quidem matrimo-
nium esse illicitum, sed non invalidum, quia ma-
trimonium subsequens tanquam vinculum in-
dissolubile, & Sacramentum annexum habens
semper dissolvit priora sponsalia de futuro; ut
apertè decisum est, *in cap. 1. Et 2. de matrim. con-
tract. contra interd.* Eccles. ad textus priores
eos loqui de casu, quo prima sponsalia, super
quibus lis pendebat, non erant de futuro, sed
presenti, adeoque verum matrimonium, quia
sponsalia de presenti nunquam solvantur per
alia sponsalia etiam de presenti aliquando ta-
men matrimonium pendente lite cum tertia
persona contractum nullum redditur, si nimi-
rum à S. Pontifice tale decretum impetratum
fuerit, quo matrimonium pendente lite non
tantum prohibeatur, sed etiam invalidetur,
quia juxta superius dicta S. Pontifex contractus

matrimo-

matrimoniale certis ex causis quandoque irritare potest. Episcopus autem tale decretum dare non potest, nisi haberet ex speciali privilegio vel antiqua consuetudine, quia cum non sit supra jus, non potest abrogare cit. textus juris Canonici, quibus matrimonium pendente lite cum tertio contractum validum dicitur.

Sed dubitatur quid dicendum, si sponsalia prima tantum fuerint simpliciter contracta, secunda vero juramento vel carnali copula confirmata? R. nihilominus priora sponsalia observanda, & secunda invalida esse. etenim juramentum secundis sponsalibus adjectum, fuit de re iniqua, & in præjudicium tertij, scilicet prioris sponsæ, consequenter non obligatorium, *c. ea re 22. c. c. cum contingat 28. in fine de jure jurando c. non est obligatorium. de regulis juris in 6.* Similiter nec copula confirmare potest secunda sponsalia, licet enim ante Trident. sponsalia per copulam transferint in verum matrimonium, & sic diremerint omnia alia sponsalia de futuro *c. is qui fidem 30. de sponsal. c. matrimonium.* hodie tamen, quando matrimonium aliter contrahi non potest, quam coram Parocho & testibus, copula in sponsalibus merè fornicaria censetur, nec effectum aliquem juris habet. si tamen posterior sponsa priorum sponsalium ignara per copulam deflorata esset, & inde magnum damnum & honoris jacturam pateretur, prior verò leviter tantum læderetur, tunc ex æquitate quædam concedendum esset.

esset.

esset, ut potius cum secundâ quàm primâ matrimonio contraheretur, ut non improbabili- ter docet Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 49. n. 6.* eo quod prior sponsa teneatur modicum da- mnium sustinere ad evitandum proximi gra- vissimum.

6 Solvuntur Sponsalia tertio, si impedimen- tum aliquod dirimens, v. g. consanguinitas, affinitas vel aliud hujusmodi inter desponsatos detegatur. In modo probandi tale impedimen- tum notabilis differentia est inter matrimoni- um & sponsalia: nam matrimonium de facto con- tractum non dirimitur, nisi impedimentum plenè probetur, & in dubio potius pro matri- monio judicatur, cujus separatio plerumque scandalosa est, *c. ultimo de sententiâ & re judica- tâ.* At verò in sponsalibus de futuro, etiam sola fama, dictum unius testis, vel alia simpliciter probatio de impedimento sufficit, ut sponsalia dissolvi possint & debeant, quia cum agitur de peccati ac matrimonij nulliter contrahendi pe- riculo, in dubio ex communi omnium DD. pro- nuntiatio & sententiâ semper via tutior est eli- genda, & potius ab ipso matrimonio contra- hendo abstinendum. *c. præterea 1. 2. de sponsal. & matrim. c. super eo 1. 2. de testibus c. secundo de con- sanguinitate & affinitate.*

7 Quarto dubitari non potest, quin per in- gressum in religionem Sponsalia dissolvantur, cum ipsum etiam matrimonium per professio- nem religiosam dissolvi posse ex toto *iii. de Con-*

versione conjugatorum apertum sit. Nec obstat, quod Pontifex in *c. commissum. 16. de Sponsal. & Matrim.* tutius esse dicat, ut is, qui sponsalia contraxit, prius fidem seruet, atque matrimonium contrahat, & postea primum ante consummationem Religionem ingrediatur, quia Pontifex loquitur de sponsalibus iuramento confirmatis, & tutius consulit iuramentum implere, non quidem de præcepto, sed de consilio, ad evitandum scandalum plebeiorem, & ob reverentiam iuramenti. *Barb. in eod. cap. 16 num. 3.* Verùm circa hoc punctum aliqua controversa sunt.

Primo, an sponsalia solvantur per solùm ingressum in novitiatum, vel primum per professionem? Licet vinculum sacramentale matrimonij non dissolvatur, nisi per actualē professionē Religionis, & conjux in sæculo remanens durante alteri novitiatu aliud matrimonium contrahere non possit, ut in *Libello de Priv. Monast. Priv. 33 n. 5.* tradidi. Probabilius tamen est, sponsalia de futuro ex parte remanentis in sæculo statim dissolvi, dū alter novitatum ingreditur, ita ut liberè possit aliud matrimonium inire. Ratio est, tū quod ingrediens monasterium hoc ipso ex sua parte renuntiavit sponsalibus, tum etiam quod altera pars non censeatur ad istum specialem casum se obligasse, ut tanto tempore expectare, & deinde sponsum, cui potest exprobrari, quod Religiosum habitum exuerit, & toties signa inconstantiae dederit, recipere teneatur. Dixi autem, quoad partem remanentem in sæculo solvi sponsalia, id est, ut illa pars ulter-

MAN. PAROC.

T

TUS

rius sponsalia observare non teneatur, at verò ex ex parte ingredientis Monasterium non aliter solvuntur sponsalia, quàm secutâ professione, quare si remanens in sæculo ultro expectare, & regredientem ex monasterio recipere velit, iste sic deserens Religionem matrimonium recusare non poterit, quia per suum factum non potuit jus alteri quæsitum auferre, nisi secutâ professione. *Sylv. verb. Sponsalia. q. 10. casu 1.*

8 *Dub. II.* An, sicut ingrediendo Religionem licet sponsalia dissolvere, ita etiam suscipiendo ordines Clericales? *R.* Negativè, quia privilegium dissolvendi matrimonium Religioni concessum, quòd professio religiosa magis assimilatur morti naturali, nec extenditur ad ordines clericales, ut decisum in *Extravag. Antiqua. de voto & voti redempt. & in tit. de oblig. ad ratio: non ordinandis.* generaliter prohibetur, ne quis in præjudicium alterius, cui aliquâ obligatione adstrictus, ordinetur. Si verò de facto aliquis post sponsalia sacros Ordines suscepisset matrimonium amplius contrahere non deberet, nec posset, quia sacri Ordines sunt impedimentum dirimens matrimonij. Interim talis ordinatus ex æquitatis ratione resarcire deberet damna & expensas sponsæ, quas intuitu nuptiarum fecit, eadèmq; expensarum restitutio secundùm probabiliorem sententiam etiam ab ingrediente Monasterium fieri debet. *arg. L. si pecuniam. ff. de condict. causa data &c. & ne privilegium ingrediendi Religionem in nimis magnum alterius præjudicium extendatur &c.*

Dub. III.

Dub. III. An non tantum per ipsum actua-
lem ingressum, sed etiam per *votum simplex* in-
grediendi vel servandi *castitatem* adhuc in saeculo
emissum dirimantur sponsalia? De voto in-
grediendi Religionem communis est sententia
cum Nav. in *Manual. confess. c. 22. sub num.*
27. quod solvat sponsalia, cum enim sponsus li-
bere Religionem ingredi possit, consequenter
etiam eam poterit vovere, & deinde vi talis vo-
ti ingredi, & sponsalia dissolvere tenebitur. U-
nam tamen insignem limitationem ponit Nav.
de voto consil. 3. nisi ex tali voto sponsa grave da-
mnum ferat, ut quia spe matrimonij impragna-
ta est, tunc enim votum Religionis cum tanto
damno alterius non esse gratum Deo, adeoque
nec obligatorium existimat.

De voto simplici castitatis, quamvis dissen-
tiant DD. illa tamen videtur probabilior opi-
nio, per istud votum non dissolvi sponsalia, cum
nec juramentum nec votum in alterius praesu-
diciam obliget, proinde tale votum eatenus tan-
tum obligabit ipsum voventem, quatenus id ex
sua persona implere potest, ut scilicet contracto
matrimonio debitum petere non audeat, sed tan-
tum reddere, nisi legitimam dispensationem ab
Episcopo impetraverit. Nav. *dict. loc. num.*
27. Sanch. *dict. lib. 1. disp. 46.*

V. Si Sponsalibus certum tempus & termi-
nus contrahendi matrimonij sit adjectus, eo e-
lapso, si matrimonium contractum non sit, sol-
vuntur sponsalia, c. *sicut. 22. de spon. & matrim.*
T 2 quod

quod est verum & obtinet, si tempus ad finien-
dam ipsam appositam obligationem & tanquam
conditio adjecta sit, secus verò dicendum si
sponsalia purè contracta, & postea primùm de
die celebrandarum nuptiarum conventum sit,
tunc enim tempus non refertur ad obligatio-
nem, sed ad executionem, & quamvis elapsum
sit, manebit tamen obligatio sponsalium, prout
idem accidit in alijs debitis & contractibus, si
debitor consueto tempore non solvat. *Panorm. &*
DD. in eod. c. sicut. de sponsal. & matrim.

- 10 VI. Si sponsus non habitâ licentiâ sponsæ
longum iter & diuturnam absentiam faciat, libe-
rum est sponsæ ad alias nuptias transire. *c. de illis.*
de sponsal. & matrim. quantum autem debeat esse
tempus absentiae, de jure quidem Canonico nihil
expressum habetur, sed de jure civili talis adhi-
betur distinctio, ut si sponsus absit ex causa ne-
cessaria teneatur sponsa semper ipsius reditum
expectare, si verò ex causa voluntaria, justâ ta-
men & rationabili, sufficiet expectare biennium,
si sponsus absens moretur intra eandem Pro-
vinciam, triennium autem, si extra eandem Pro-
vinciam, *text. & Glos. in L. 2. Cod. de sponsal.*
Verùm licet plerique sentiant hâc in parte, id,
quod in jure Canonico non est decisum, peten-
dum esse à civili, argumento *c. 1. de novi operis*
nuntiat. illa tamen moderatio adhibenda erit, ut
Judex Ecclesiasticus non ita præcisè adstringa-
tur termino Juris civilis, quin aliquando pro-
pter periculum incontinentiæ, aut alias justas
cau-

causas illum terminum abbreviare, & licentiam ad alias nuptias transeundi sponsæ concedere possit, quia in causis spiritualibus, præsertim ubi de periculo animæ agitur, plus tribuendum est iudicis Ecclesiastici, quàm legis Civilis dispositioni, ut rectè etiam observat Laym. *de sponsal. c. 2. num. 13.*

VII. Si post sponsalia alterutra pars cum aliqua persona extranea fornicetur, innocens poterit à sponsalibus resiliere. Imò etiam sponso propter antecedentem fornicationem & corruptionem sponsæ, quam tempore contractorum sponsalium ignorabat, à sponsalibus recedere permittitur, non autem sponsæ propter antecedentem fornicationem sponsi; ex ea ratione differentie, quod illud dedecus famæ corruptæ non similiter æstimetur in viro fornicationem committente ac in fæmina, *c. quemadmodum. Et ibi DD. de iurejurando.*

VIII. Denique solvi possunt sponsalia etiam jurata propter quamcunque notabilem & gravem mutationem supervenientem, quâ cognitâ sponsalia non fuissent contracta, v. gr. Si notabilis deformitas, morbus contagiosus, famæ vel bonorum jactura, gravis inimicitia inter consanguineos, qui se fortassis opponunt sponsalibus, vel alia causa de novo superveniat, vel prius ignota deregatur, *dict. c. quemadmodum.* Sed hîc duo adnotanda sunt, primò, quòd in similibus casibus sponsalia non solvantur ex parte ejus, qui solvendorum sponsalium causa est,

sed tantum ex parte alterius, utpote in cuius favore introductum est, ne mutatio superveniens sit ipsi nimis onerosa, proinde si v.g. sponsus huic suo favori renuntiare, & non obstante fornicatione, vel deformitate sponsæ nihilominus velit eam in uxorem habere, non poterit id sponsa recusare. *Secundò*, si sponsus cognita mutatione sponsam carnaliter cognoverit, censetur tacite suo juri renuntiare & sponsalia ratificasse.

12 Ultimò solet hinc controversari, an ad dissolvenda sponsalia ob causas hæcenus recensitas Judicis Ecclesiastici sententia accedere debeat, vel an desponsati propriâ auctoritate à se invicem discedere possint? *12.* Si causa dissolvendi sponsalia sit certa & manifesta tam in jure, quàm in facto, ita ut negari ab altera parte non possit, licere etiam sine iudicio Ecclesiastico à sponsalibus recedere, nisi contraria in aliqua Diœcesis consuetudo foret, ut rectè docet Sanch. *de matrim. lib. 1. disp. 69.* habent enim sponsalia tacitam conditionem, si notabilis mutatio non intervenerit, ea ergò interveniente eo ipso cessat obligatio sponsalium, & consequenter sicut in alijs contractibus liber recessus conceditur. Si tamen causa dissolvendi sponsalia occulta foret, & sponsalia publicè contracta, tunc ad tollendum scandalum hominum iudicis auctoritas requireretur.

13 Cæterum nostræ conclusioni non obstant *text. contrarij ex c. 3. de divorijs. c. 1. causâ 33. 2. 11*

2. c. 12. de desponsatione impuberum; quia vel loquuntur non de sponsalibus, sed de matrimonio, cujus separatio ordinariè scandalosa est, si absque iudicio Ecclesiae fiat, vel de tali casu, ubi causa dissolutionis non est certa, & satis apertè manifesta. Si consuetudo sit in aliquo loco, ut univèrsim à sponsalibus sine præscitu Ordinarij recedi non possit, ea exinde rationabilis est, ut appareat, an dissolutis sponsalibus non remaneat impedimentum *publicæ honestatis*. juxta ea, quæ inferius §. 10. dicemus.

§. II.

De Ætate requisitâ ad Sponsalia vel Matrimonium.

SUMMARIÆ.

1. *Alia ætas ad contrahenda sponsalia, alia ad matrimonium requiritur.*
2. *Quæ ætas requiratur ad sponsalia?*
3. *Pubertas quando incipiat?*
4. *Quomodo & quando sponsalia impuberum obligent?*
5. *Ex sponsalibus impuberum nascitur impedimentum publicæ honestatis.*
6. *Sola taciturnitas venientium ad pubertatem ratificat eorum priora sponsalia.*
7. *Nisi fuerint ante annos discretionis contracta, ubi requiritur novus consensus.*
8. *Quæ ætas requiratur ad contrahendum matrimonium?*
9. *Valet matrimonium ex gravi causa ante annos pubertatis dispensative contractum.*